

|            |                                          |               |                    |                        |            |
|------------|------------------------------------------|---------------|--------------------|------------------------|------------|
| „Chowanna” | Wydawnictwo<br>Uniwersytetu<br>Śląskiego | Katowice 2005 | R. XLVIII<br>(LXI) | T. 1<br>(24)<br>Cz. II | s. 131–143 |
|------------|------------------------------------------|---------------|--------------------|------------------------|------------|

Ryszard STUDENSKI

## Skłonność do ryzyka jako wskaźnik jakości biologicznej

### Problem

Występuje wiele różnych przyczyn podejmowania ryzyka. Zazwyczaj są nimi chęć zaoszczędzenia czasu, zmniejszenia wysiłku lub zwiększenia osiągniętych korzyści (Starr, 1969). Ludzie ryzykują również w następstwie motywacji wzbudzonej odczuwaną potrzebą stymulacji i nowości (Strelau, 1974; Zuckerman, 1979), względnie w sytuacji dążenia do realizacji celów transgresyjnych (Kozielecki, 1987). Istnieją również dowody pozwalające sądzić, że źródłem motywacji do zachowań ryzykownych jest facylitujący wpływ grupy (Blank, 1968). Hazardziści np. zawierają bardziej ryzykowne zakłady w obecności innych niż samotnie (Brockner i in. 1981). W zbiorowych decyzjach podejmowane jest większe ryzyko niż w indywidualnych (Wilczyńska, 1979). Ryzykowanie jest również zachowaniem autoprezentacyjnym (Lightfoot, 1997; Leary, 1999), motywowanym chęcią utrzymania lub poprawienia wizerunku społecznego.

U wielu mężczyzn motywacja do podejmowania ryzyka ujawnia się w obecności kobiet. Mężczyźni często „angażują się w niebezpieczne przedsięwzięcia dlatego, że mogą dzięki temu domagać się specjalnych względów” (Hawkes, 1991, s. 51, za: Buss, 2001). Tendencja ta występuje również u wielu gatunków zwierząt. Samce szympanów sprawniej polują, jeśli w pobliżu znajduje się aktywna seksualnie samica (Ghiglieri, 2001). Niebezpieczne wyczyny podejmowane są często przez męskie osobniki w celu zwiększenia

szansy uczestnictwa w reprodukcji (G o d i n i D u g a t k i n, 1995). „W ogromnej większości gatunków to samice decydują o wyborze partnerów i one są odpowiedzialne za dobór płciowy” (C o n n i f f, 2003, s. 199). Często też w doborze partnerów wykazują niezwykle pociąg do męskich osobników podejmujących ryzykowne popisy w celu zaimponowania otoczeniu (Z a h a v i, 1975).

Taktyka uwodzenia za pomocą demonstrowania sprawności, odwagi i skłonności do ryzyka jest obserwowana nie tylko w świecie zwierząt. Była stosowana przez średniowiecznych rycerzy i nadal okazuje się efektywna (N e l l, 2002). Zachowania rycerskie, opisywane w „powieściach dwornych” zmierzały do kierowania wrażeniem swoich wybranek. Rycerz musiał być silny, odważny, bogato ubrany i wyposażony, zakochany, broniący wdów i sierot oraz przede wszystkim stale poszukujący sławy (O s s o w s k a, 1986). Sławę zdobywano na wojnie. Jeśli jej nie było, to zawsze gdzieś w pobliżu albo organizowano turniej rycerski albo szukano kontaktu z innym sławniejszym rycerzem, którego można było z wielu powodów wyzwać na pojedynek. Walcząc zwycięsko, rycerze zyskiwali sławę i dobra materialne, a także przychyłność i klucze do sypialni obserwujących ich kobiet. Dziś miejsce turniejów rycerskich zajęły sporty ekstremalne, rekordy Guinnessa i śmiertelnie niebezpieczne wyczyny (C o n n i f f, 2003). Wydaje się, że cele tych zachowań nie zmieniły się. Mężczyźni, demonstrując odwagę, sprawność i siłę, pokazują wartość posiadanej puli genowej, przez co chcą zwiększyć swoją szansę na udział w procesie reprodukcji, z kolei kobiety, akceptując ryzykantów, wzmacniają prawdopodobieństwo urodzenia zdrowych dzieci, zdolnych do odnoszenia w przyszłości sukcesów reprodukcyjnych.

Być może męskie ryzykowanie jest ewolucyjnie ukształtowaną formą komunikowania o własnej jakości biologicznej. Żeby mogło ono doprowadzić do transmisji wartościowej puli genowej, natura musiała „zadbać” o to, żeby spełnione zostały dwa warunki:

- ryzykanci powinni być przez kobiety spostrzegani jako bardziej atrakcyjni partnerzy w kontaktach intymnych od mężczyzn ostrożnych,
- mężczyźni powinni posiadać świadomość lub intuicyjne przeświadczenie, że kobiety w wyborach partnerów preferują ryzykantów i w związku z tym warto ryzykować, ponieważ można przez to zwiększyć szansę zdobycia partnerki.

Istnienie pierwszego warunku zostało stwierdzone. Kobiety spostrzegają mężczyzn skłonnych do ryzyka jako bardziej męskich i atrakcyjnych w porównaniu z ostrożnymi. Są również przekonane, że kontakt z ryzykantem może okazać się bardziej satysfakcjonujący niż z mężczyzną unikającym ryzyka i dlatego w wyborach kandydatów do pełnienia roli partnerów preferują ryzykantów (S t u d e n s k i, 2000; B a s s e t t, 2004). Nie wiadomo jednak czy mężczyźni mają świadomość istnienia tych kobiecych preferencji oraz czy ryzykanci są preferowanymi partnerami tylko w związkach krótko-

terminowych, czy również w długoterminowych. Nie wiadomo także, jaką rangę zajmuje skłonność do ryzyka wśród innych prawdopodobnie też preferowanych cech partnerów w obu rodzajach związków. Przedstawione kwestie przyjęto za główne problemy, które rozwiązywano w referowanych badaniach.

## Hipotezy i sposób przeprowadzenia badań

Zaprojektowano dwa eksperymenty. W pierwszym weryfikacji poddano dwie następujące hipotezy:

$H_1$  – spośród dwóch mężczyzn, różniących się pod względem skłonności do ryzyka, kobiety częściej wybierają do pełnienia roli partnera w związku krótkoterminowym mężczyznę o wyższym poziomie skłonności do ryzyka.

$H_2$  – wybory partnerów do związków krótkoterminowych, dokonane przez kobiety, nie różnią się od prognozy tych wyborów, sporządzonej przez mężczyzn.

W pierwszym eksperymencie badaniom poddano 168 osób w wieku 19–23 lata, w tym 117 kobiet i 51 mężczyzn, studiujących pedagogikę w Filii Uniwersytetu Śląskiego w Cieszynie. Osoby badane otrzymały identyczny wykaz trzech par zawodów zróżnicowanych pod względem poziomu ryzyka, co przedstawiano w tabeli 1. W instrukcji podano, że w zawodach tych pracują mężczyźni w wieku około 25 lat, będący w stanie wolnym i oceniani w swoich środowiskach jako sympatyczni. Zadanie kobiet polegało na wyborze z każdej pary jednego mężczyzny do roli partnera wspólnej randki. Zadaniem mężczyzn było oszacowanie, kogo kobiety wybiorą z każdej pary.

Tabela 1

Pary mężczyzn różniących się  
pod względem ekspozycji na ryzyko zawodowe

| Sytuacja 1                        | Sytuacja 2                          | Sytuacja 3                        |
|-----------------------------------|-------------------------------------|-----------------------------------|
| <input type="checkbox"/> pilot    | <input type="checkbox"/> informatyk | <input type="checkbox"/> komandos |
| <input type="checkbox"/> księgowy | <input type="checkbox"/> notariusz  | <input type="checkbox"/> marynarz |

Do przedstawionego wykazu dołączono następujące pytanie, zaadresowane do kobiet: Którego mężczyznę z każdej pary oceniasz jako bardziej atrakcyjnego partnera wspólnej randki?

Do mężczyzn skierowano polecenie: Zaznacz, który mężczyzna z każdej pary zostanie, Twoim zdaniem, wybrany przez kobiety jako partner wspólnej

randki. Stosowano procedurę badań zbiorowych w grupach ok. 20-osobowych złożonych z kobiet i mężczyzn.

Wskaźnik ryzyka zawodowego dla profesji umieszczonych w tabeli 1 oszacowano za pomocą skali pięciostopniowej z wykorzystaniem testu „sędziów kompetentnych”. Uzyskano następujące wartości ryzyka zawodowego dla sytuacji:

- sytuacja 1 – pilot – 4,79; księgowy – 1,36,
- sytuacja 2 – informatyk – 1,43; notariusz – 1,29,
- sytuacja 3 – komandos – 4,79; marynarz – 4,29.

Oszacowanej wielkości ryzyka zawodowego nie podawano do wiadomości badanych. Oczekiwano, że skłonność do ryzyka będzie ujmowana przez badanych jako atrybut wielkości podejmowanego ryzyka zawodowego i w związku z tym częściej wybierani będą narażeni na większe ryzyko: w sytuacji 1 – pilot, w sytuacji 2 – informatyk, a w sytuacji 3 – komandos.

Celem eksperymentu drugiego było określenie różnic w zakresie preferowanych cech u partnerów w zależności od rodzaju związku. Wyróżniono związki krótkoterminowe oraz długoterminowe. Założono, że skłonność do ryzyka jest jedną z wielu pożądanых cech oraz że do każdego z wyróżnionych rodzajów związków pożądanymi są inni partnerzy. Do weryfikacji przyjęto następujące hipotezy:

$H_3$  – preferencje kobiet, dotyczące cech partnera, zależą od rodzaju związku, w jakim ma on uczestniczyć.

$H_4$  – skłonność do ryzyka jest cechą bardziej preferowaną u partnerów krótkoterminowych niż u długoterminowych.

W badaniach zastosowano zmodyfikowaną Skalę Wartości Instrumentalnych, opracowaną przez M. Rokeacha (Brzozowski, 1996). Wprowadzona modyfikacja polegała na dodaniu do 18 przymiotników z oryginalnych wersji skali 2 dodatkowych: ostrożny oraz podejmujący ryzyko.

Uczestniczki badań otrzymały listę 20 następujących przymiotników:

- **ambitny** (pracowity, z aspiracjami),
- **niezależny** (niepodporządkowany nikomu, samodzielny),
- **obdarzony wyobraźnią** (twórczy, śmiały),
- **odpowiedzialny** (niezawodny, rzetelny),
- **odważny** (broniący swoich przekonań),
- **opanowany** (powściągliwy, zrównoważony),
- **ostrożny** (przewidujący straty, szukający zabezpieczeń),
- **o szerokich horyzontach** (o otwartym umyśle),
- **podejmujący ryzyko** (nie lękający się wyzwań i porażek),
- **pogodny** (wesoły, niefrasobliwy),
- **pomocny** (pomagający, niosący pomoc),
- **posłuszny** (wypełniający polecenia, pełny szacunku),
- **uczciwy** (niezdolny do oszustwa, szczery, prawdomówny),

- **uprzejmy** (życzliwy, grzeczny wobec innych),
- **uздolniony** (o dużych umiejętnościach),
- **wybaczający** (gotowy do wybaczenia innym).

Zadaniem badanych było urangowanie cech, tj. dokonanie oceny każdej cechy w kolejności od 1 – jeśli jest ona najbardziej pożądana u partnera, do 20 – w przypadku, gdy wydaje się najmniej wartościowa. Wszystkie cechy oceniano dwukrotnie – raz z punktu widzenia jej wartości u partnera krótkoterminowego, a drugi raz w odniesieniu do partnera długoterminowego.

W eksperymencie drugim poddano badaniom 55 niezamężnych studentek psychologii w wieku 19–22 lat.

## Wyniki

### Skłonność do ryzyka jako cecha pożądana przez kobiety u partnerów „krótkoterminowych”

Wybory dokonane przez badane kobiety wśród trzech par mężczyzn, zróżnicowanych pod względem wielkości podejmowanego ryzyka fizycznego, przedstawiono w tabeli 2.

Tabela 2

Skłonność mężczyzn do ryzyka a ich wybory do roli partnera w związku krótkoterminowym

| Zawód<br>(wskaznik ryzyka) | Wybory |       | $\chi^2$ | p     |
|----------------------------|--------|-------|----------|-------|
|                            | N      | %     |          |       |
| Pilot (4,79)               | 108    | 92,3  | 51,32    | 0,001 |
| Księgowy (1,36)            | 9      | 7,7   |          |       |
| R a z e m                  | 117    | 100,0 |          |       |
| Informatyk (1,43)          | 89     | 76,1  | 17,06    | 0,001 |
| Notariusz (1,29)           | 28     | 23,9  |          |       |
| R a z e m                  | 117    | 100,0 |          |       |
| Komandos (4,79)            | 63     | 53,8  | 0,35     | n.i.  |
| Marynarz (4,29)            | 54     | 46,2  |          |       |
| R a z e m                  | 117    | 100,0 |          |       |

W każdej z trzech par mężczyźni wykonujący zawód o wyższym ryzyku byli częściej wybierani jako partnerzy wspólnej randki. Preferencje dotyczące wyboru ryzykantów były najsilniejsze w sytuacji wyboru między bardzo ryzyku-

jącym pilotem (wskaźnik ryzyka = 4,79) a wykonującym mało ryzykowną pracę księgowym (wskaźnik ryzyka = 1,36). Na 117 dokonujących wyboru 108 (92,3% spośród wszystkich badanych) wybrało na randkę pilota, a 9 badanych kobiet (7,7%) – księgowego. Wybory te różnią się istotnie w porównaniu z rozkładem losowym ( $\chi^2 = 51,32$ ;  $p < 0,0001$ ).

W przypadku małej różnicy poziomu skłonności do ryzyka między dwoma potencjalnymi partnerami oraz gdy obaj charakteryzują się raczej tendencją do ostrożnego postępowania, posiadanie nieznacznej przewagi pod względem podejmowania ryzyka znacznie zwiększa – jak się wydaje – szansę „zostania partnerem”. Informatyk (wskaźnik ryzyka = 1,43) był istotnie częściej ( $\chi^2 = 17,06$ ;  $p < 0,001$ ) wskazywany jako bardziej atrakcyjny partner wspólnej randki w porównaniu z niewiele mniej ryzykującym notariuszem (wskaźnik ryzyka = 1,29).

Trzecie porównanie wyborów dotyczyło mężczyzn o dużej skłonności do ryzyka, różniących się nieznacznie pod względem wielkości ekspozycji na ryzyko zawodowe. Wyborów dokonywano między komandosem (wskaźnik ryzyka = 4,79) a marynarzem łodzi podwodnych (wskaźnik ryzyka = 4,29). Bezwzględne liczebności wyborów są zgodne z oczekiwanym ich kierunkiem. Z komandosem chciały pójść na randkę 63 badane kobiety (53,8%), a z marynarzem – 54 (46,2%). Różnica między dokonywanymi wyborami nie odbiega od losowego rozkładu 50-procentowego i jest nieistotna ( $\chi^2 = 0,35$ ; n.i.). Wydaje się, że nieznaczna różnica w skłonności do ryzyka u osób ostrożnych wpływa o wiele mocniej na ocenę i wybór „więcej ryzykującego” w porównaniu z nieznaczną różnicą spostrzeganą u osób o dużej skłonności do ryzyka.

### **Czy mężczyźni wiedzą, że ryzykowanie zwiększa ich atrakcyjność w „oczach” kobiet?**

Założono, że wskaźnikiem świadomości mężczyzn, dotyczącej związku między podejmowaniem ryzyka a spostrzeganą przez kobiety ich atrakcyjnością może być prognoza wyborów partnera dokonywanych przez kobiety spośród ryzykantów i jednostek ostrożnych. Trafność, z jaką badani mężczyźni przewidywali wybory swoich koleżanek, przedstawiono w tabelach 3 i 4.

Tabela 3

**Procent kobiet preferujących bardziej ryzykujących mężczyzn  
i procent mężczyzn trafnie przewidujących preferencje kobiet**

| Lp. | Sytuacja wyboru         | kobiety<br>(N = 117) | mężczyźni<br>(N = 51) |
|-----|-------------------------|----------------------|-----------------------|
| 1.  | Pilot vs księgowy       | 92,3                 | 90,2                  |
| 2.  | Informatyk vs notariusz | 76,1                 | 58,8                  |
| 3.  | Komandos vs marynarz    | 53,8                 | 31,4                  |

$\chi^2 = 3,86$ ;  $df = 2$ ; n.i.

W pierwszej sytuacji, w której wybierano partnera na randkę między bardzo ryzykującym pilotem a ostrożnym księgowym, 92,3% kobiet wybrało pilota. Wybór ten został bardzo trafnie przewidziany przez mężczyzn: 90,2% badanych mężczyzn stwierdziło, że kobiety wybiorą pilota. W drugiej sytuacji dokonywano wyboru między bardzo ostrożnym notariuszem, a trochę mniej ostrożnym informatykiem. Większość kobiet (76,1%) wybrała informatyka, a 58,8% badanych mężczyzn było przekonanych, że informatyk ma większą szansę na wybór. W trzeciej sytuacji badane kobiety wybierały partnera między dwoma ryzykantami – komandosem a marynarzem, z których komandos był nieco bardziej ryzykującym od marynarza. Trochę więcej niż połowa kobiet (53,8%) wybrała komandosa, natomiast większość mężczyzn (68,6%) oczekiwała wyboru marynarza.

W porównaniu procentu kobiet preferujących „większego” ryzykanta w trzech różnych sytuacjach z procentem mężczyzn przewidujących, że większą szansę na wybór będzie miał „bardziej ryzykujący” kandydat, nie stwierdzono istotnej różnicy.  $\chi^2$ , obliczony dla danych z tabeli 3, uzyskał wartość 3,86, nieistotną dla  $df = 2$ . Wynik ten wskazuje na istnienie zgodności między wyborami a prognozowanym ich wynikiem, a to dowodzi, że mężczyźni są świadomi związku między podejmowanym przez siebie ryzykiem a oceną własnej atrakcyjności w „oczach” kobiet.

Z danych tabeli 4 wynika, że prognozy mężczyzn są prawie identyczne z wyborami kobiet, gdy kobiety wybierają wśród kandydatów bardzo różniących się pod względem skłonności do ryzyka. Wybory i prognozy w sytuacjach 2 i 3 charakteryzowały się względnie dużą rozbieżnością.

Tabela 4

Porównanie wyborów i prognoz wyborów dla trzech wyróżnionych sytuacji

| Sytuacja | Zawód      | Wybory kobiet |       | Prognoza mężczyzn |       | Porównanie wyborów z prognozą |      |
|----------|------------|---------------|-------|-------------------|-------|-------------------------------|------|
|          |            | N             | %     | N                 | %     | $\chi^2$                      | p    |
| 1        | pilot      | 108           | 92,3  | 46                | 90,2  | 0,02                          | n.i. |
|          | księgowy   | 9             | 7,7   | 5                 | 9,8   |                               |      |
|          | razem      | 117           | 100,0 | 51                | 100,0 |                               |      |
| 2        | informatyk | 89            | 76,1  | 30                | 58,8  | 5,11                          | 0,05 |
|          | notariusz  | 28            | 23,9  | 21                | 41,2  |                               |      |
|          | razem      | 117           | 100,0 | 51                | 100,0 |                               |      |
| 3        | komandos   | 63            | 53,8  | 16                | 31,4  | 7,20                          | 0,01 |
|          | marynarz   | 54            | 46,2  | 35                | 68,6  |                               |      |
|          | razem      | 117           | 100,0 | 51                | 100,0 |                               |      |

Obliczony wskaźnik  $\chi^2$ , oddzielnie dla każdej z trzech sytuacji wyborów i prognozy, uzyskał wartość nieistotną dla danych z sytuacji pierwszej oraz świadczącą o różnicy między wyborami a prognozą wyniku wyborów dla danych z sytuacji drugiej i trzeciej. W sytuacji drugiej różnica nie dotyczyła kierunku: większość kobiet (76,1%) wybrała informatyka – tj. mężczyznę o nieco wyższym wskaźniku ryzyka zawodowego (1,43) w porównaniu z notariuszem (1,29), a wybór taki był oczekiwany również przez większość (58,8%) badanych mężczyzn. W sytuacji trzeciej stwierdzono znaczącą różnicę między wyborami a prognozą ich wyniku. Większość kobiet – 63 spośród 117 (53,8%) – wybrała bardziej ryzykującego komandosa, natomiast wynik taki był prognozowany przez stosunkowo niewielką (31,4%) grupę mężczyzn. Większość badanych mężczyzn – 35 spośród 51 (68,6%) oczekiwała, że z dwóch mężczyzn, podejmujących bardzo duże ryzyko zawodowe, jako bardziej atrakcyjny będzie postrzegany i w konsekwencji częściej wybierany trochę mniej ryzykujący marynarz.

### Rodzaj związku a preferowane cechy partnerów

Grupa 55 kobiet otrzymała listę 20 przymiotników, określających cechy podmiotowe, z poleceniem ich urangowania według stopnia, w jakim są one pożądane u partnerów krótkoterminowych i partnerów długoterminowych. Rangi te posłużyły potem do obliczenia średnich arytmetycznych, przedstawionych w tabeli 5. Cechy o niższej średniej arytmetycznej z rang są bardziej cenione niż cechy o wyższej średniej.

Z danych umieszczonych w tabeli 5 wynika, że najbardziej pożądaną przez kobiety cechą partnera krótkoterminowego jest wyobraźnia, a najbardziej pożądanym partnerem „na całe życie” jest mężczyzna kochający – czuły i delikatny.

Spośród 20 rangowanych cech 7 było istotnie wyżej preferowanych u partnerów długoterminowych, 8 – u partnerów krótkoterminowych, a pozostałe 5 cech nie różniło się ze względu na stopień ich pożądania w zależności od rodzaju związku. Istotnie wyżej ceniono u partnerów krótkoterminowych niż u długoterminowych: skłonność do ryzyka ( $D = 6,53$ ;  $z = 6,95$ ;  $p < 0,01$ ), posiadanie wyobraźni ( $D = 5,93$ ;  $z = 6,81$ ;  $p < 0,01$ ), czystość, schludność, zadbanie ( $D = 4,18$ ;  $z = 4,52$ ;  $p < 0,01$ ), niezależność ( $D = 3,22$ ;  $z = 3,18$ ;  $p < 0,01$ ), posiadanie licznych uzdolnień ( $D = 2,37$ ;  $z = 2,89$ ;  $p < 0,01$ ), odwagę ( $D = 2,00$ ;  $z = 2,13$ ;  $p < 0,05$ ) i pogodne usposobienie ( $D = 1,96$ ;  $z = 2,55$ ;  $p < 0,05$ ).

Wśród cech istotnie wyżej preferowanych u partnerów długoterminowych były: odpowiedzialność ( $D = 6,56$ ;  $z = 8,41$ ;  $p < 0,01$ ), gotowość do wybaczenia ( $D = 4,87$ ;  $z = 6,41$ ;  $p < 0,01$ ), ambicja ( $D = 3,69$ ;  $z = 4,06$ ;  $p < 0,01$ ),

uczciwość ( $D = 3,69$ ;  $z = 4,50$ ;  $p < 0,01$ ), zdolność do miłości, czułość, delikatność ( $D = 3,14$ ;  $z = 4,11$ ;  $p < 0,01$ ), gotowość do pomagania ( $D = 2,67$ ;  $z = 3,51$ ;  $p < 0,05$ ) i kierowanie się intelektem ( $D = 2,22$ ;  $z = 2,37$ ;  $p < 0,05$ ).

Nie stwierdzono zróżnicowania preferencji dotyczących cech: logiczny, opanowany, ostrożny, o szerokich horyzontach oraz posłuszny.

Tabela 5

**Porównanie cech pod względem stopnia, w jakim są one pożądane u partnerów w związku krótkoterminowym i w związku długoterminowym**

| Nazwa cechy             | Ranga cechy w związku |      |                      |      | Różnica<br>średnich<br>arytmetycznych<br>rang | Wskaźnik<br>z Fishera | p    |
|-------------------------|-----------------------|------|----------------------|------|-----------------------------------------------|-----------------------|------|
|                         | krótko-<br>terminowym |      | długo-<br>terminowym |      |                                               |                       |      |
|                         | M                     | δ    | M                    | δ    |                                               |                       |      |
| Ambitny                 | 11,96                 | 4,76 | 8,24                 | 4,73 | + 3,69                                        | 4,06                  | 0,01 |
| Czysty/schludny         | 4,75                  | 4,27 | 8,93                 | 5,27 | − 4,18                                        | 4,52                  | 0,01 |
| Intelektualista         | 10,82                 | 5,12 | 8,60                 | 4,60 | + 2,22                                        | 2,37                  | 0,05 |
| Kochający               | 5,27                  | 4,92 | 2,13                 | 2,71 | + 3,14                                        | 4,11                  | 0,01 |
| Logiczny                | 14,67                 | 4,55 | 13,16                | 5,00 | + 1,51                                        | 1,64                  | n.i. |
| Niezależny              | 9,27                  | 4,86 | 12,49                | 5,62 | − 3,22                                        | 3,18                  | 0,01 |
| Z wyobraźnią            | 4,20                  | 3,76 | 10,13                | 5,18 | − 5,93                                        | 6,81                  | 0,01 |
| Odpowiedzialny          | 10,98                 | 5,04 | 4,42                 | 3,00 | + 6,56                                        | 8,41                  | 0,01 |
| Odważny                 | 10,16                 | 4,96 | 12,16                | 4,72 | − 2,00                                        | 2,13                  | 0,05 |
| Opanowany               | 14,27                 | 5,04 | 12,89                | 4,78 | + 1,38                                        | 1,45                  | n.i. |
| Ostrożny                | 14,38                 | 5,51 | 14,31                | 4,44 | + 0,07                                        | 0,07                  | n.i. |
| O szerokich horyzontach | 9,34                  | 5,08 | 9,51                 | 4,59 | − 0,17                                        | 0,18                  | n.i. |
| Ryzykujący              | 9,25                  | 5,42 | 15,78                | 4,28 | − 6,53                                        | 6,95                  | 0,01 |
| Pogodny                 | 5,75                  | 3,33 | 7,71                 | 4,51 | − 1,96                                        | 2,55                  | 0,05 |
| Pomocny                 | 13,82                 | 3,33 | 11,15                | 4,48 | + 2,67                                        | 3,51                  | 0,01 |
| Posłuszny               | 15,51                 | 4,34 | 16,56                | 3,93 | − 1,05                                        | 1,31                  | n.i. |
| Uczciwy                 | 9,93                  | 4,40 | 6,24                 | 4,12 | + 3,69                                        | 4,50                  | 0,01 |
| Uprzejmy                | 8,85                  | 4,21 | 11,55                | 4,63 | − 2,70                                        | 3,18                  | 0,01 |
| Uzdolniony              | 10,18                 | 3,89 | 12,55                | 4,61 | − 2,37                                        | 2,89                  | 0,01 |
| Wybaczący               | 16,47                 | 3,16 | 11,60                | 4,60 | + 4,87                                        | 6,41                  | 0,01 |

M – średnia arytmetyczna obliczona z rang przypisanych każdej z cech przez uczestniczki badań;  $\delta$  – odchylenie standardowe

### **Ranga skłonności do ryzyka wśród innych cech podmiotowych u partnerów w obu wyróżnionych związkach**

Skłonność do ryzyka znalazła się, według wartości średniej arytmetycznej z rang na 6. miejscu wśród 20 analizowanych cech u partnera krótkoterminowego oraz na 19. miejscu u partnera długoterminowego. Różnica między tymi średnimi (tabela 5) okazała się istotna ( $z = 6,95$ ;  $p < 0,01$ ). Większość bada-

nych kobiet (32, tj. 58,2%) sytuowała tę cechę partnerów krótkoterminowych na miejscu od 1. do 10. W przypadku partnerów długoterminowych skłonność do ryzyka na miejscach od 1. do 10. umieściło 9 kobiet (16,4% ogółu badanych), a pozostałe 46 badanych kobiet (83,6%) nadało skłonności do ryzyka rangę od 11. do 20., co przedstawiono w tabeli 6. Obliczony dla danych tabeli 6 współczynnik  $\chi^2$  uzyskał wartość 18,82, istotną na poziomie 0,001. Wynik ten wskazuje, podobnie jak porównanie średnich z rang, że badane kobiety przypisywały skłonności do ryzyka wyższą wartość w przypadku partnerów krótkoterminowych w porównaniu z długoterminowymi.

Tabela 6

**Rangi przyznane skłonności do ryzyka partnerom z dwóch wyróżnionych związków**

| Ranga skłonności do ryzyka | Liczba kobiet przyznających dane rangi partnerom |              |                 |              |
|----------------------------|--------------------------------------------------|--------------|-----------------|--------------|
|                            | krótkoterminowym                                 |              | długoterminowym |              |
|                            | N                                                | %            | N               | %            |
| Od 1 do 10                 | 32                                               | 58,2         | 9               | 16,4         |
| Od 11 do 20                | 23                                               | 41,8         | 46              | 83,6         |
| <b>Razem</b>               | <b>55</b>                                        | <b>100,0</b> | <b>55</b>       | <b>100,0</b> |

$$\chi^2 = 18,82; p < 0,001$$

### Struktura czynnikowa cech

Obliczone korelacje między rangami, przypisywanymi do poszczególnych cech, pokazały, że niektóre z nich są z sobą „powiązane”. Na przykład odpowiedzialność była skorelowana z ostrożnością ( $r = 0,49$ ;  $p < 0,01$ ), zachowaniem ( $r = 0,36$ ;  $p < 0,01$ ), opanowaniem ( $r = 0,36$ ;  $p < 0,01$ ) i uczciwością ( $r = 0,31$ ;  $p < 0,01$ ). Inna właściwość – podejmowanie ryzyka – była wartościowana podobnie jak niezależność ( $r = 0,46$ ;  $p < 0,01$ ), wyobraźnia ( $r = 0,46$ ;  $p < 0,001$ ) i odwaga ( $r = 0,36$ ;  $p < 0,01$ ). Przeprowadzona analiza czynnikowa (metodą Varimax, bez rotacji) pozwoliła wyodrębnić oczekiwania uczestniczek badań dotyczące cech partnerów krótkoterminowych i partnerów długoterminowych. Nazwy poszczególnych czynników oraz tworzące je cechy przedstawiono w tabelach 7 i 8.

Kobiece preferencje dotyczące cech partnerów krótkoterminowych obejmują pięć czynników wyjaśniających ok. 12% wariancji. Czynnik pierwszy wyraża podejmowanie przez mężczyzn zachowań **twórczych i transgresyjnych**, wymagających ryzykowania, odwagi, przewidywania i samodzielności. Drugi czynnik jest spostrzegany jako powiązanie **inteligencji z wysokim poziomem**

Tabela 7

**Kobiece preferencje dotyczące cech partnerów krótkoterminowych**

| Lp. | Czynnik i procent wyjaśnianej wariancji                | Cechy tworzące czynnik                                                                         | Ładunek czynnikowy                        |
|-----|--------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------|
| 1.  | Transgresyjny, twórczy i niezależny<br>(4,24%)         | podejmujący ryzyko<br>odważny<br>o szerokich horyzontach<br>obdarzony wyobraźnią<br>niezależny | 0,684<br>0,673<br>0,650<br>0,553<br>0,515 |
| 2.  | Inteligentny, konsekwentnie mierzący wysoko<br>(2,46%) | intelektualista<br>ambitny<br>pomocny<br>logiczny                                              | 0,699<br>0,652<br>0,462<br>0,424          |
| 3.  | Prawy, niemalostkowy<br>(1,81%)                        | uczciwy<br>wybaczący                                                                           | 0,618<br>0,556                            |
| 4.  | Wyrażający życzliwą grzeczność<br>(1,59%)              | uprzejmy<br>posłuszny                                                                          | 0,473<br>0,422                            |
| 5.  | Optymistyczny i zaradny<br>(1,34%)                     | pogodny<br>uздolniony                                                                          | 0,515<br>0,365                            |

Tabela 8

**Kobiece preferencje dotyczące cech partnerów długoterminowych**

| Lp. | Czynnik i procent wyjaśnianej wariancji                        | Cechy tworzące czynnik                             | Ładunek czynnikowy               |
|-----|----------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------|----------------------------------|
| 1.  | Inteligentny, poszukujący osiągnięć<br>(3,12%)                 | ambitny<br>inteligentny<br>o szerokich horyzontach | 0,417<br>0,370<br>0,316          |
| 2.  | Spolegliwy, troszczący się o bezpieczeństwo rodziny<br>(2,58%) | posłuszny<br>odpowiedzialny<br>ostrożny            | 0,582<br>0,502<br>0,456          |
| 3.  | Schludny, rozumny, kochający, skory nieść pomoc<br>(1,81%)     | czysty<br>logiczny<br>kochający<br>pomocny         | 0,550<br>0,506<br>0,316<br>0,308 |
| 4.  | Ryzykujący, broniący swoich przekonań<br>(1,65%)               | podejmujący ryzyko<br>odważny                      | 0,605<br>0,443                   |
| 5.  | Zaradny, wielkoduszny<br>(1,47%)                               | uздolniony<br>wybaczący                            | 0,440<br>0,380                   |

**aspiracji** oraz motywacją do realizacji ambitnych celów. Elementami składowymi trzeciego czynnika – **prawy i niemalostkowy** – są uczciwość współwystępująca z gotowością do wybaczenia. Jako czwarty czynnik został wyodrębniony zespół dwóch cech, ujawniających się w postaci wyrażania wobec

kobiet **życzliwej grzeczności i szacunku**. Piąty czynnik – **optymistyczna zaradność** – stanowi połączenie wesołej niefrasobliwości z posiadaniem licznych umiejętności, dzięki którym mężczyzna może poradzić sobie z napotkanymi życiowymi utrudnieniami.

Wybory do związków długoterminowych są organizowane według innych pięciu czynników. Wyjaśniają one ok. 11% wariancji. Na pierwszym miejscu znajduje się zespół cech czyniący mężczyznę **inteligentnym poszukiwaczem ambitnych osiągnięć**. Jako drugi został wyodrębniony czynnik będący **spolegliwą troską o dobro i bezpieczeństwo rodziny**. Trzecim czynnikiem okazały się cechy, dzięki którym długoterminowy partner funkcjonuje jako mężczyzna **schludny, rozumny, kochający i skory nieść pomoc**. Na czwartym miejscu znalazła się **odwaga i skłonność do ryzyka**, a na piątym **zaradność w powiązaniu z wielkodusznością**.

## Interpretacja wyników

Weryfikacji poddano cztery hipotezy. Wyniki przeprowadzonych badań potwierdziły prawdziwość tych hipotez. W doborze partnerów do związków krótkoterminowych kobiety preferują mężczyzn podejmujących ryzyko, co jest zgodne z treścią hipotezy  $H_1$ . Preferencje te, tak jak zakładano w hipotezie  $H_2$ , są uświadamiane przez mężczyzn. Rodzaj związku – krótkoterminowy lub długoterminowy – jest czynnikiem określającym, zgodnie z hipotezą  $H_3$ , jakie cechy potencjalnych partnerów są przez kobiety najbardziej pożądane. Czwarta hipoteza –  $H_4$  – zakładała, że skłonność do ryzyka jest cechą bardziej pożądaną u partnerów krótkoterminowych niż u długoterminowych. Rangi nadane przez uczestniczki badań skłonności do ryzyka usytuowały tę cechę na 7. miejscu wśród 20 cech partnerów krótkoterminowych i na 19. miejscu u partnerów długoterminowych.

W przeprowadzonych badaniach stwierdzono, że w odniesieniu do partnerów krótkoterminowych preferowane były cechy będące elementami wizerunku męskości: skłonność do ryzyka, wyobraźnia, schludność i zadbanie. Preferowanymi kandydatami do związków długoterminowych byli mężczyźni z poczuciem odpowiedzialności, gotowi do wybaczenia, czuli, delikatni, uczciwi i pomagający oraz ambitni i kierujący się intelektem.

W przeprowadzonej analizie czynnikowej wyróżniono po pięć czynników określających pożądanych kandydatów do obu rodzajów związków. Treść rozpoznanych czynników sugeruje, że preferowanymi partnerami w intymnych kontaktach krótkoterminowych są mężczyźni posiadający cechy utożsamiane z wysoką jakością biologiczną. Kandydaci do pełnienia roli partnera w związku

długoterminowym są natomiast oceniani pod względem zdolności do kształtowania pożądanych relacji interpersonalnych i zapewnienia rodzinie poczucia bezpieczeństwa.

Jeśli, zgodnie z poglądami socjobiologów, geny sterują naszym zachowaniem i powodują, że mężczyźni odczuwają potrzebę pokazania swojego profilu cech, natomiast kobiety oceniają i wybierają na tej podstawie swoich przyszłych partnerów, to wydaje się, że sterujące wyborami geny stawiają na pierwszym miejscu jakość biologiczną swoich potomków, a na drugim – warunki, dzięki którym potomek ma szansę przetrwania do czasu nabycia zdolności reprodukcyjnych.

## Bibliografia

- Bassett J.F., Moss B., 2004: *Men and women prefer risk takers as romantic and nonromantic partners*. „Current Research in Social Psychology”, No. 10, s. 135–145.
- Brzozowski P., 1996: *Skala wartości (SW)*. Polska adaptacja *Value Survey M. Rokeacha*. Warszawa.
- Blank A.D., 1968: *Effects of group and individual conditions on choice behavior*. „Journal of Personality and Social Psychology”, No. 8, s. 294–298.
- Brockner J., Rubin J.Z., Lang E., 1981: *Face-saving and entrapment*. „Journal of Experimental Social Psychology”, No. 17, s. 68–79.
- Buss D.M., 2001: *Psychologia ewolucyjna*. Gdańsk.
- Conniff R., 2003: *Historia naturalna bogaczy*. Warszawa.
- Ghiglieri M.P., 2001: *Ciemna strona człowieka*. Warszawa.
- Godin J.G.J., Dugatkin L.A., 1995: *Variability and repeatability of female mating preference in the Guppy*. „Animal Behavior”, No. 49, s. 1427–1433.
- Kozielecki J., 1987: *Koncepcja transgresyjna człowieka*. Warszawa.
- Leary M., 1999: *Wywieranie wrażenia na innych*. Gdańsk.
- Lightfoot C., 1997: *The culture of adolescent risk taking*. New York.
- Nell V., 2002: *Why young men drive dangerously: Implications for injury prevention*. „Current Directions in Psychological Science”, No. 1, s. 75–79.
- Ossowska M., 1986: *Ethos rycerski i jego odmiany*. Warszawa.
- Starr C., 1969: *Social benefit vs technological risk*. „Science”, No. 165, s. 1232–1238.
- Strelau J., 1974: *Reaktywność a styl działania – na przykładzie wybranych czynności zawodowych*. W: *Rola cech temperamentalnych w działaniu*. Red. J. Strelau. Wrocław.
- Studenski R., 2000: *Psychologiczne, kulturowe i biologiczne determinanty zachowań ryzykownych*. „Kolokwia Psychologiczne”, nr 8, s. 159–172.
- Wilczyńska E., 1979: *Czynniki wpływające na poziom ryzyka w decyzjach indywidualnych i zbiorowych*. W: *Wybrane zagadnienia psychologii decyzji*. Red. M. Łukasiak-Goszczyńska. Warszawa.
- Zahavi A., 1975: *Male selection: A selection for handicap*. „Journal of Theoretical Biology”, No. 53, s. 205–214.
- Zuckerman M., 1979: *Sensation seeking and risk taking*. In: *Emotions in personality and psychopathology*. Ed. C.E. Izard. New York.